

Кримськотатарська література

УДК 821.512.19.-1.09:929Махмуд Киримли

Емірамзаєва А. С.

старший викладач кафедри східної філології

Навчально-наукового інституту філології та журналістики

Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського

ТВОРЧІСТЬ ТА ЖИТТЯ МАХМУДА КИРИМЛИ У ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧОМУ ВИСВІТЛЕННІ: ІСТОРІЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Робота присвячена творчості великого кримськотатарського поета XIII ст., засновника кримськотатарської писемної мови Махмуда Киримли (кінець XII — початок XIII ст.). На жаль, відомостей про життя поета обмаль, Махмуд Киримли насамперед відомий як автор поеми (дестану) «Юсуф і Зулейха», написаної тюркською мовою. До нього першим тюркомовним поетом був Ахмед Єсєві (збірка «Диван-і Хікмет»).

(1800 знаків)

Ключові слова: *творча спадщина, письмова культура, життя, творчість, поет, поема, дестан.*

Постановка проблеми. В історії багатовікової кримськотатарської писемної культури особливе місце займає творча спадщина видатного тюркомовного кримськотатарського поета середньовіччя Махмуда Киримли. Життєвий шлях і творчість поета, на жаль, недостатньо вивчені, увагу дослідників більше привертала саме поема «Юсуф і Зулейха», яка є одним зі зразків літературної мови тюрків початку X — XV ст. У творі Махмуда Киримли відбивається тюркська писемна літературна мова, яка сформувалася

на території тогочасного «Дешт-і Кипчак». У цій поемі простежується початок становлення локальних лексичних, фонетичних, граматичних особливостей і стилістичних різновидів, властивих кримськотатарській літературній мові XII—XIII ст.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Поема неодноразово була об'єктом наукових досліджень. Такі вчені, як Кемаль Конуратли [14], Різа Фазилов [10], Айше Кокієва [1; 2; 3], Хікмет Ертайлан [13] вивчали питання першоавторства Махмуда Кирилми.

Постановка завдання. Мандрівний сюжет про Юсуфа й Зулейху мав надзвичайну популярність у народів Сходу й безліч варіантів серед тюрків і не тільки. Написана Махмудом Кирилми поема «Юсуф і Зулейха» була одним із перших літературних творів Криму, й стала основою для нашого дослідження життєвого шляху й творчості цього поета.

Виклад основного матеріалу. Вперше рукопис «Кисса-і Юсуф» описано в збірнику «Цайтшриффт дер Моргенландішен Гезельшафт» (т. 43) в 1889 році в Німеччині. Думки щодо мови твору розділилися серед учених: тюрколог К. Брокелман вважав, що мова твору — староосманське відгалуження, Е. Н. Наджіп — хорезмійсько-огузьке, А. Н. Самойлович — середньоазійсько-туркменське, Н. Джафероглу — західно-туркестанське відгалуження середньоазійсько-тюркської мови [14]. У статті, опублікованій у 1996 році в журналі «Qasevet», К. Конурат пише: «<...> Перше повідомлення про поему М. Кирилми дав у 1913 році російський сходознавець П. О. Фалев <...> За припущенням Фалева, зазначений рукопис не є авторським текстом кримської «поєми» самого М. Кирилми, а є перекладом на староосманську мову, зробленим Халіль оглу Алі» [12].

...

Висновки і пропозиції. Для вивчення творчості Махмуда Кирилми надалі необхідно транскрибувати текст поеми «Юсуф і Зулейха», що

зберігається нині в бібліотеках Стамбула й Сімферополя, а також потрібно поглиблено дослідити мову. Такий підхід, на нашу думку, дасть можливість виявити повніший і точний текст поеми «Юсуф і Зулейха».

Результати дослідження можуть бути використані у викладанні історії літератури, літературознавства, середньовічної літератури. Ця тема потребує подальшого дослідження мови твору «Юсуф і Зулейха» Махмуда Киримли.

Список літератури:

1. Кокиева А. Къырымтатар эдебиятынынъ тарихы : 9 сыныф ичюн. Симферополь : Къырым девлет окъув-педагогика нешрияты, 2002. 232 с.
2. Kirimli M. Yusuf ile Züleyha / neşirge azırlayan I. H. Ertaylan ; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi yayınları. No 860. İstanbul, 1960. 122 s.
3. Конурат К. К истокам крымскотатарской литературы. Две поэмы о Юсуфе. URL: <http://www.leylaemir.org/history-page/kemal-qonurat/kemal-qonurat-k-istokam.php>.

...

Emiramzaieva A. S. MAHMUD KIRIMLI'S LIFE AND WORKS IN LITERARY ASPECT: HISTORY AND PERSPECTIVES OF STUDY

The work is devoted to the work of the great Crimeatatarian poet of the 13th century, the founder of the Crimeatatarian written language, Mahmud Kirimli (end of XII – beginning of XIII century). Unfortunately, there is little information about the poet's life, Mahmud Kirimli is primarily known as the author of the poem (distan) Yusuf and Zuleikha, written in Turkic. To him, the first Turkic poet was Ahmed Yesevi ("Divan-i Hikmet" collection).

(1800 знаків)

Key words: *creative heritage, written culture, life, creativity, poet, poem, distan.*